

הלכות נטילת ידים סימן קסב

ביאורים ומוספים

(10) שם ביאר ששיטת הרשב"א שאין לחשוש שמוא יצאו המים מעצמם חוץ לפרק, וכל החשש הוא רק כשנוטל עד סוף קשרי אצבעותיו שמוא הוא עצמו נטל מעט מחוץ לקשרי האצבעות ומים שניים לא יגיעו לשם לטהר את הראשונים.

[ביה"ל ד"ה הנוטל ידיו]

מקדמיו הפוסקים, משמע דאין צריך נגוב בידים⁽¹¹⁾ וכו', ואפילו למה שכתבנו לקמח דוהו וק' תכנה לנטילה⁽¹²⁾.

(11) והחזו"א (א"ח סי' כד ס"ק ב) כתב שאם שפך מים ראשונים להסיר הלכלוך, והפסיק ושוב רוצה ליטול מים שניים, צריך קודם לנגב את ידיו [וכן כתב בסידור הרב (שם)], שכיון שמים אלו אינם באים לטהר את הידיים [אלא רק להסיר הלכלוך] הרי הם כמים טמאים שישנם על ידו בשעת נטילה שלא בדרך נטילה, ואם לא ינגבם ישוּבו המים ויטמאו את היד ואת המים הנוספים שיטול עליה, כי אין בכח מים שניים לטהר אלא מים שבאו על היד כחלק מהנטילה. [וראה שם שביאר החילוק ממה שהביא הביה"ל שאם נגע בידיו במים הם כשרים לנטילה ואין אומרים שנטמאו ויטמאו את הידיים]. אכן אם נטל בתחילה באופן שאחרי שהמים שטפו את הלכלוך, באו על כל ידו מים נוספים שיועילו בתורת נטילה, בזה אף המים ששטפו בהם ידו נחשבים חלק מהנטילה ונותרים במים השניים. אך סיים החזו"א (שם) שלכתחילה ראוי להחמיר להפסיק ולנגב, והוסיף שכשעושה כן דאי שהשטיפה הראשונה אינה חלק מנטילת הידיים, וצריך שיהיה במים שנשארים לאחר השטיפה הראשונה רביעית [אכן בביה"ל (ד"ה קצת מהרביעית) כתב שמהנכון לכתחילה להחמיר שישאר לו רביעית לאחר השטיפה אף כשלא מנגב ידיו]. וראה מה שהבאנו בשמו להלן בביה"ל ד"ה קצת מהרביעית.

וראה להלן ס"ק כו שהבאנו שגם שם חלק החזו"א על דברי המשגיב, וכתב לענין מי שנטל מקצת ידו שלא עלתה לו נטילה, שצריך קדם שחזור ונוטל כדן לנגב את מי הנטילה הראשונים.

(12) היינו מה שכתב בביה"ל להלן (ד"ה קצת מהרביעית) שלכאורה נראה בפשיטות שהעברת החציצה אינה אלא הכנה לנטילה, ולא חלק מהנטילה עצמה. ולכן מי שיש לו מים מצומצמים בשיעור רביעית ויש על ידיו לכלוך, צריך לנקות את ידיו במים הפסולים לנטילה או בשאר מידי דמנקי, ולא במי הרביעית עצמם, כדי שלא יחסר לו משיעור רביעית כשיבוא אח"כ ליטול את ידיו.

[משנ"ב ס"ק ח]

דחישנין שיצאו חוץ לפרק, ועל פן מכרח להחזיקם דוקא בגבה עד שצעת הנגוב כדי שלא יחזור ויךדו על האצבעות⁽⁷⁾.

(7) טעם זה הוא לשיטת רוב המפרשים, וכמו שכתב לעיל (ס"ק א), אבל לשיטת הרשב"א, כתב שם שהחשש הוא שמוא נשפך מעט חוץ לקשרי האצבעות, שקשה לצמצם בזה, וממילא נטמאו המים, והמים השניים לא יגיעו לשם לטהרם, ואם לא יגביה ידיו, ירדו המים חזרה על אצבעותיו ויטמאון. ואכן לפי שיטת הרשב"א כתב בביה"ל (ד"ה והוא הדיון) שאם נטל ידיו עד קשרי אצבעותיו, לא יועיל להשפילן מתחילת הנטילה, שהרי עדיין יש לחשוש שבשפיכה ראשונה הגיעו המים מחוץ לקשרי אצבעותיו ונטמאו שם, ומים שניים לא הגיעו לשם לטהרם, ואח"כ ירדו המים שלא נטהרו בשפיכה שניה על ידו ויטמאו. וביאר שם שאין דברי הרמ"א אמורים אלא כשנוטל כל היד עד הקנה, שאז לדעת הרשב"א ממילא אין שום חשש וכמו שכתב השו"ע להלן וביאר במשגיב לעיל (ס"ק א), ואף לחולקים על הרשב"א שיש בזה חשש, מי"מ אם השפיל ידיו מתחילה ועד סוף ג"כ אין למה לחוש וכמו שכתב הרמ"א כאן וביאר במשגיב.

[משנ"ב ס"ק ט]

והנה נהיה נהגו העולם שאין מדקדקין בזה, והטעם: מפני שנוטלין רביעית על כל יד יחד, וגם שנוטלין עד סוף פסת היד⁽⁸⁾.

(8) ואף שבאופן שנוטלים היום אין צריך מן הדיון להגביה, וכמו שכתב במשגיב, מ"מ כתב הערוך השולחן (ס"ז) שראוי להגביה הידיים בכל ענין, כיון שבגמ' אסמכתא אקרא, וכן הוזכרו חכמי הקבלה, ולמה לא נעשה כן בדבר שאין בו לא טורח ולא הפסד, ולכן הנושא ידיו תע"ב. ובלקוטי מהרי"ח (ח"א עמ' קי ב) הביא שעל פי הארי"י יש להגביה את הידיים כנגד הפנים. וכן הביא הכף החיים (ס"ק ב, ו) בשם הארי"י וחכמי הקבלה שיש להגביה ידיו עד כנגד ראשו.

[שעה"צ ס"ק יד]

דמנה נפשי, ולא לשיטת פמה ראשונים מהני רביעית לזה, וכדלקמח בפנים, ואפילו לדעת הרשב"א דלדידה לא מהני רביעית לזה⁽⁹⁾.

(9) כיון שהוא סובר שלעולם, ואף כשנוטל מים ראשונים מרביעית, צריך ליטול מים שניים כדי שיטהרו את המים הראשונים, וכפי שהובאה שיטתו במשגיב להלן (ס"ק בא) ובשעה"צ (ס"ק יז).

[משנ"ב ס"ק י]

הטעם פתבנו לעיל באות א, ע"נ שם⁽¹⁰⁾.

הלכות נטילת ידים סימן קסב

נז באר הגולה

ב קאנר בשם ר"א
פון ג בתי יוסף
ד חוספא וספר
ה טור וחספות
ורקאיש שם בחלין

(ה) שלא יצאו מים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו את הידים. הגה (ו) * והוא הדין אם (ז) מושפילן מתחלת הנטילה (ז) עד סופה דשפיר דמי. (ח) רק שיזהר שלא יגביה תחלה ראשי אצבעותיו ואחר כך יושפילם, דאז יצאו המים חוץ לפנק ויחזרו ויטמאו (ט) הדין (כ"י בשם מהר"י בן חיים). כ"הנינו כשאנו נוטל כל הדין עד מקום חבור היד עם הירידה, (י) אבל אם נוטל עד שם אין צריך להגביה ידיו (יא) (ויש חולקים בזה). יבין אם שפך (יב) על שתי ידיו רביעית (יג) בפעם אחת, בינו (יד) דאין שם מים טמאים כלל אין צריך להגביה ידיו. (טו) יבין המושפיל ידיו אין צריך להגביה ידיו * (נש אומרים דאם שופך על ידיו ג' פעמים אין צריך לזהר בכל זה, (טז) וכן נהגו להקל) (אגור בשם א"ו והגהות אשר"י פכ"ה): ב * הנוטל ידיו, שופך עליהם (יז) קצת מהרביעית להסיר מהם

באר היטב

(ז) מושפילן. ולפי דעת המקבילים דוקא בהגבהה קדם הברכה, וצ"ל וי"ו ומ"א: סימן סט שפחה ע"ו וכתב שהמג"א נמשך אחר הרא"ש, וברא"ש יש ט"ס מ"ש על בשרו וצ"ל על בגדו, ממכאן במסכת זכאים דף צ"ב ע"ב, עין שם, וגם חשיב שם על מ"ש חלק"ט: מוחל שח"בש כ"ו, וראינו מדאמרין שבת הוא לבד אחר כך, וי"א דגם בבגדי אחריו הוא חציצה אם הוא יבש, כמבאר בסוגיא שם דמשני ל"ח הוא ואינו חוצץ:

באר הלכה

וגם מירושלמי משמע פן, וגם באור ירוש' מחמיר, בנדא יש להחמיר בזה מצד הדין. ומה שהביא במגן אברהם בשם הוהר"ה שישעור הוא עד סוף האצבעות, אין ראיה כלל, פון דגם במקרא במחלקת היא שניה. ומצאנו ענין דברנו אחר כך בספר ציצית אלהים וזה לשונו [אחרית דבריו]: הנה הראיתיך בענין שבעת גידולי הראשונים, הלא הפה הרי"ף והרמב"ם ור"ח והפ"א והר"ק והרשב"א, שפירא דגמרא צריך נטילה עד מקום חבור היד והירידה, ולכן נראה לי מחוב כל אדם לזהר פן מדינא ולא משמע חמרא, ודלא כמו שראיתי מקצת אחרונים שכתבו: הנהג פן צריך להתנות שאינו עושה פן לעכוב אלא משמע חמרא, ושמיני מקצת ההמון נמשכים אחרי הדין הזה ומזללים שלא לטל ידיהם כי אם עד מקום חבור האצבעות, ולענין דענין, בכלל מזללי בנטילת ידים אף הם יחשבו, עד כאן לשונו. ומכל מקום נראה לענין דענין, דהסופר להקל על דעה שניה בשעת הדחק כשאין לו מים אין מחזיר ידיו, דכמה ראשונים קמי בשטח זו, הלא הפה רש"י וחוספות והרא"ש, וכן נמצא גם בסמ"ק ומרדכי ורשב"א ושבלי"קט ומהרש"ל. ודע עוד, דהכיום שנהגין העולם בדעה הראשונה לטל כל הדין, מה מאד טוב לזהר שלא לצמצם בשעור מים, אלא ישלנה בשפע, דאם יצמצם רק בשעור רביעית עלול מאד שישאר חלק מהיד בלי נטילה, וצריך להשיג הרבה על זה:

* והוא הדין אם מושפילן וכו' דשפיר דמי. עין במשנה ברורה. ואפילו הרואה לסמך על צעה זו דמשפלה אין כדאי לסמך רק בשנוטל כל הדין עד סופה ונאז לדעת הרשב"א בלא הכי אין צריך להגביה ידיו, ויבדלקמה בפנים, דהוה דעת הרשב"א כירידה, אבל בלא הכי טוב לחש לדעת הרשב"א דלירידה לא מהני השפלה נכ"מ מאחרונים: * יש אומרים דאם שופך על ידיו שלש פעמים וכו'. השעם, דסבירא להו דעת הרצה שניה שהכאמי במשנה ברורה אות א, דעקר טעם ההגבהה הוא משום שפא לא הגיעו השניים עד מקום הראשונים לטהרם, ויחזרו אחר כך מים טמאים על אצבעותיו, ובשופך ג' פעמים לא משיגין כלל האי, דאם לא הגיעו השניים הגיעו השלישים ומגן אברהם בפרוץ השני. וכתב האלה רבה דלפי זה יש להחמיר להגביה אף בנטל ג' פעמים, פון דאנן לא קמא לן בדעה זו וכנ"ל; ומכל מקום נראה דהמקל לא הפסיד דיש לו על מי לסמוך: * הנוטל ידיו שופך וכו'. מדקטמו הפוסקים, משמע דאין צריך נגוב ביניהם⁽¹⁾; ולא מבטיא לדעת השלחן ערוך והלבוש דהוה מקלל הנטילה גופא, בנדא אין מחוב לנגב ביניהם, ואפילו למה שקמכו לקמה דהוה רק הכנה לנטילה⁽²⁾; גמ"ר נראה דלא נטמאו המים על ידי זו הנטילה וצ"ע בביביל זה לנגבם, דהוה דומה למה שקמכו בסימן קס סוף סעיף יא, דהנוגע במים קדם נטילה לא נפסלו המים, וענין זה כתב הלחם חמדות והובא במגן אברהם לקמן בסעיף קטן י: * קצת מהרביעית. הנה דין זה מקורו הוא מדברי

שער הציור

(יב) כ"ח, וכן משמע בשבלי"קט: (יג) דאף אם יצאו אחר כך חוץ לפנק ואחר כך יחזרו עוד על האצבעות, הרי כבר נטהרו על ידי המים שניים: (יד) דמשה נמשך, הלא לשיטת פנה ראשונים מהני רביעית לזה, ויבדלקמה בפנים, ואפילו לדעת הרשב"א דלירידה לא מהני רביעית לזה⁽³⁾, הלא לירידה אין צריך כלל לזהר כשנוטל כל פסת היד: (טו) עין במגן אברהם בסוף סעיף קטן ב, וכן כתב באלה רבה, עין שם:

הלכות נטילת ידים סימן קסב

(יח) הלכלוף וכל דבר שחוצץ, ואחר-כך שופך עליהם פעם שנית, וגם אלו המים (יט) הם טמאים, ואחר-כך שופך עליהם פעם (כ) שלישית לטהר המים שעל גבי הידים, ואם אין בידיהם לכלוף ודבר החוצץ, שופך על שתי ידיו (כא) רביעית בבת-אחת ואין צריך מים שניים: הגה והוא הדין אם היו לו (כב) מים רבים, ורחץ תחלה מצט כרי להסיר הלכלוף ואחר-כך שופך רביעית בבת-אחת ואין צריך מים שלשים. הנוטל ידיו, (כג) צריך (ג) לשפשפשם (כד) זו כזו (מיימוני פ' י"א מהלכות מקואות וכל-כיוצא בזה) (ה) כל הבשר: ג' נטל (כה) מקצת ידו וחרוץ והוסיף נטל (כו) הנשאר מידו, הרי ידו טמאה (כז) כמו שהיתה, (כח) דאין נטילה לחצאין. ואם עדין יש על מקצת היד נטל בתחלה (כט) טופח על-מנת להטפוח, (ל) הרי

ר' יש' פרק קמא
ידיהם לפרוש הרא"ש
והר"ש ז' רמב"ם
בפרק י"א מהלכות
מקואות
מנחת ט"ו

באר היטב

(ג) לשפשפשם. אפלו אם שפך על כל היד רביעית. וא"כ גם מי שנטל ידיו צריך ג"כ שפשוף אח"כ זו כזו, שהרי רביעית בבי"א הרי כטבילה, ט"ו:

משנה ברורה

לא פחות מרביעית מים לשתי ידיו, דשופך אותה על שתי ידיו כאחת, או בפני עצמו, מקצת על אחת ומקצת על השנייה, וכמבאר לעיל בסימן קס"ט ע"פ יג. ואם היו ידיו מלכלכות קצת ואין לו רק רביעית מצמצם, יש לו לטל קצת ממנה מקדם להסיר הלכלוף החוצץ, ומכל מקום לא חשבינו על-דין זה לנפחת משעור רביעית קדם נטילה, וגם זה לצורך טהרת ידים הוא בא (לבוש). ועין בבאור הלכה: (יח) הלכלוף. כמו טיט וכיוצא בזה דבר החוצץ בנטילה⁽¹⁴⁾, דלכלוף שאינו חוצץ אין צריך להסירו כלל קדם הנטילה: (יט) הם טמאים וכו'. דכן איתא במסכת ידים, והנוטל ידיו צריך לשפך שתי פעמים על ידיו ויניגו אף בשניהם נקיים בלא לכלוף, דמים הראשונים מטהרים הידים אבל הם עצמם טמאים הם, שנשטמו בנגיעתם בידי, והשניים מטהרים אותם ונגמרו טהרת הידים. ומיהו, קטב הבית יוסף ב"שם פמה פוסקים, והוא דווקא אם לא שפך הרביעית בבת-אחת על שתי ידיו, אלא שפך ממנה על ידיו אחת אחת, מקצת על זו ומקצת על זו, או שנטח מטהר רביעית להעברת הלכלוף, וכנ"ל, אז צריך לשפך שני פעמים, אבל בשפך הרביעית בבת-אחת על שתי ידיו, וכל-שכן על כל אחת רביעית, אין צריך למים שניים לטהרם, דאין כאן מים טמאים, ויבדל קמא: (כ) שלישית לטהר וכו'. והם נקראים שניים בעצם הנטילה, דפעם ראשון שחשב כאן אינם עצם הנטילה אלא להעברת הלכלוף, וכנ"ל. ודע, דהא דמחרי המטהר לכל השלש פעמים מרביעית אחת הוא דווקא אם באו המים סביב כל היד בשעור הנטילה (טו) על-כל-פנים בשתי הפעמים: (כא) רביעית

באר הלכה

התוספות ח"ל ק"ו שכתבו, דאף דבמשנה נזכר לא נזכר צריך לנטילה אלא ב' פעמים, צריך לשפך עוד פעם אחד מקדם להעביר הלכלוף, והעתיק זה גם הסמ"ג והרא"ש והטור. ועצם העברת הנטילה הוא משנה וברייתא מפרשת בריה, אלא דאיתו לאשמועינן דלא נימא דקשר אם יעביר הנטילה בפנים ששופך לשם נטילה גופא, אלא צריך פעם שלישית להעביר הנטילה מקדם דווקא, כן נראה פשוט בנפחם. והנה הבית יוסף ושלחן ערוך פירש לדעתם, דפעם זה ששופך להעביר הנטילה הוא מאותה הרביעית עצמה, והוא קשה לכאורה מאד, דאם-כן נפחת משעור הרביעית קדם נטילה, דאפילו לפי דעת המשפ"ק שיש לעיל בסימן קס"ט ע"פ יג דסבירא להו דאין צריך לשפך כל הרביעית לידים של אחד, כמבאר שם, מכל מקום בכלי לכלי עקמא צריך שיהיה רביעית שלמה דווקא לראשון שבה לטל. ומצאתי שכתב הרגיש בזה הבלב ותרץ, דהכל לצורך טהרת ידים הוא, אבל מכל מקום אינו מושב בזה עדין, דלכאורה נראה בפשיטות דהעברת הנטילה אינו אלא מקדם להעביר הנטילה, ולאשמועינן דלא יעבירם בעת הנטילה גופא וכנ"ל, אבל יש לומר בפשיטות דהיו במים אחרים ולא במי רביעית של ידים הנטילה, וגם מסתבר דכן הוא בנפחם, דכיון דהם עצמם קטבו דמשנה נזכרם מרי בריהם נקיות, ואם-כן שעור הרביעית הוא בריהם נקיות, וממא לן לפחות מהשעור קשה מלכלכות. ולדינא, אף אם נפרש כפרוש הבית יוסף בדעתם, הוא מלמא דתמא שלא נזכר זה בשאר ראשונים, ומתראב"ד משמע להדיא דאין לפחות משעור רביעית מים בשתי פעמים בשום אופן⁽¹⁵⁾, שכתב דהוה השעור ששעור הנטיל דבזה של יפה הדי, והלא זה השעור הוא אף בריהם נקיות, ואם-כן אם יפחת מצט בשביל הטהרה הנטילה לא יעלה לו נטילה, ודברי הראב"ד הובא בל"ב⁽¹⁶⁾, ועל-כן מהנכון להחליט להחמיר בזה, ובשאר צדדים נזכר ואין לו רק רביעית מים, יוכל לנקותם במים

(טז) האליה רבה אית ז כתב דפעם הראשון שרי אף לחצאין, ובפר"מ גרים תניח בדרך עיון, ומשמע דחש לזן לפעם הראשון דין נטילה, מכל מקום מסתבר דאין להחמיר בזה, דבאמת אין זה בכלל נטילה רק הכנה להנטילה, וכמו שכתבנו בבאור הלכה: (י"ז) הוא דעת הראב"ד והרשב"א, וקצת משמע בבאור הגר"א דמחזיק בשיתסם, עין שם ד"ה ואם: (יח) והנה פן נראה דיש לו להחמיר שיהיה בלא נדר, וכמו שכתבו האחרונים עין זה בסימן קס"א⁽¹⁷⁾: (יט) ט"ו, והוא מבאר בסעיף ד בפנים: (כ) ט"ו: (כא) דרישה: (כב) אף דברא"ש נ"ש מספקא להו בזה דאפשר דצריך לנגב מתחלה, מיהו דלחוקים פשיטא לה פסק המחבר לקלא דלא צריך לנגב מתחלה, פן משמע בבית יוסף וכן כתב במאמר מרדכי: (ג) הינו או שישפך רביעית על כל יד או שישפך מים ראשונים ושניים, וכנ"ל בסעיף ב: (ד) פן משמע במאמר מרדכי הנ"ל ופשוט לפי דעת הרמב"ם שהעתיק המחבר בזה: (ה) מנ"א גבירים, עין שם באור: (ו) מנ"א אברהם. ולא העתיקו דברי הט"ו דמביא ראיה

שער הציץ

הלכות נטילת ידים סימן קסב

ביאורים ומוספים

ישפושף ידיו [אך לענין הברכה כתב שיברך קודם הניגוב].

(18) אכן בלקוטי מהרי"ח (ח"א עמ' קי, ב) הביא מספר דרך סעודה למהר"ם פאפראש, שבכלי ובמים ובנטילה ובשפושף מרמזים סודות גדולים. וכעין זה כתב הכף החיים (שם) שעל פי המקובלים יש לשפושף את ידיו. והוסיף, שאף שבפרי עץ חיים ובעולת תמיד משמע שמספיק פעם אחת, בסידור הרש"ש כתב שיש לשפושף שלוש פעמים [והביא שם מה יש לכוון בכל שפושף].

(19) נראה שכונתו שלאחר שהב"ד וצידד שלהלכה אין חובה לשפושף, סיים שמ"מ המנהג לשפושף ואין לשנות [אכן דעת המשנ"ב שמצוה לכתחילה לשפושף וכמו שכתב כאן וכן להלן סוף ס"ק לח].

[ביה"ל ד"ה קצת]

ומהר"ק ד' משמע להקדיש דאין לפתח משעור רביעית מים בשתי פעמים בשום אופן⁽²⁰⁾ וכו', [ודברי הרמב"ד והרא"ב קל"ב⁽²¹⁾].

(20) ואפילו אם באו המים משיירי טהרה, כתב בביה"ל לעיל (סי' קס) סעיף יג ד"ה הואיל, שדעת הראב"ד שצריך רביעית לכל אחד ואחד שנטל [וראה בביה"ל (שם) לגבי מה אפשר להקל במים שבאו משיירי טהרה, לדעת הראב"ד].

(21) ובביה"ל לעיל (שם) כתב שהרש"ל פסק בדברי הראב"ד להלכה, וכן בדברי האליה רבה משמע שיש להחמיר כמותו, ושכן משמע מביאור הגר"א.

[משנ"ב ס"ק כז]

ואין צריך לגב מפתח⁽²²⁾.

(22) וכעין זה כתב בביה"ל לעיל (סי' כ"ב ד"ה הנוטל) לענין מים ראשונים שנטל כדי להסיר הלכלוך מעל ידיו, שאין צריך לגבם כיון שאינם נטמאים בנטילה זו. וכן כתב התהלה לדוד (סי' ב) שכשנטל חצי ידו צריך לגבנה קודם שנטל מחדש על כל היד, אך מטעם אחר שאפילו שהמים שעל ידיו טמאים, מ"מ אין טומאתם אלא מחמת היד הזו עצמה, ולכן מועילים המים השניים לטהרם.

אמנם החזו"א כתב (א"ח סי' כד ס"ק ב) שצריך לגב ידיו קודם שבא ליטול מחדש [וכן כתב הרע"ב (ידים פ"א מ"א)]. שכיון שצריך נטילה מחדש נמצא שהראשונים שבאו על מקצת היד לא הועילו לנטילה כלום והרי הם כמים טמאים שישנם על ידו בשעת נטילה שלא בדרך נטילה, ואם לא יגב ישובו ויטמאו את היד ואת המים הנספים שיטול עליה, לפי שאין בכח מים שניים לטהר אלא מים שבאו על היד כחלק מהנטילה. והורה לגר"ח קניבסקי (ארחות רבינו ח"ג עמ' רט), כשארע שבאמצע הנטילה טפטפה טיפת מים על ידו, לגב את כל היד ולחזור וליטול [ואפשר שבמקרה כזה שהגיעו המים האחרים על ידו באמצע נטילה, אף לדעת המשנ"ב המים נטמאו, וכעין מה שכתב בשעה"צ ס"ק לה].

וראה לעיל (סי' בביה"ל ד"ה הנוטל) שהבאנו שם חלק החזו"א על הביה"ל והצריך לגב את המים ראשונים הבאים לנקות את היד.

[משנ"ב ס"ק יח]

קמו טיט וכו' צא קנה דבר החוצץ בנטילה⁽¹³⁾.

(13) והחזו"א (סי' כד ס"ק ב) העיר שכיון שמשמעות דברי הראשונים והשו"ע שהמים בעצמם אף בלא שפושף מעבירים את הלכלוך, אי"כ דאי שאין כאן חשש של נטילה על גבי חציצה, שהרי כיון שהלכלוך עובר על ידי המים והמים באים על עצם היד אין כאן חציצה. ולכן ביאר החזו"א שהסיבה שצריך לנקות ידיו היא שחכמים הצריכו שהנטילה תהיה על יד נקיה מדברים החוצצים.

[משנ"ב ס"ק כא]

לטל רביעית על כל יד וגם שניים⁽¹⁴⁾ וכו', דבר רביעית בבת אחת אין צריך לשניים⁽¹⁵⁾.

(14) והחזו"א כתב (א"ח סי' כד ס"ק ל) שרשאי לכתחילה ליטול כל הרביעית בבת אחת ולהסתפק במים ראשונים בלא מים שניים, וכן נהג (ארחות רבינו ח"ג עמ' ריח) ליטול פעם אחת רביעית מים ברווח על כל יד יד, ולא ליטול מים שניים. אכן הגר"ח קניבסקי נהג (שם) כדברי החי"א אדם, ואף ששפך על כל יד רביעית חזר ונטל מים שניים.

(15) כשנטל רביעית בפעם אחת, כתב החזו"א (א"ח סי' כד ס"ק ל ד"ה רשאי) שאין צריך לדקדק לשפוך בנחת, אלא רשאי לשפוך את כל מי הרביעית בבת אחת [אך הביא שלדעת הרמב"ם צריך לכתחילה ליטול בנחת, והוסיף במקום אחר (טהרות ידים סי' א ס"ק יב ד"ה פ"ב מ"א) שטעמו של הרמב"ם שבכך המים מנקים יותר טוב].

[שעה"צ ס"ק יח]

וכמו שכתבו האחרונים קצין זה בסימן קסא⁽¹⁶⁾.

(16) נראה שכונתו למה שהביא בבאר היטב (שם ס"ק י) בשם הבית יוסף, על דברי השו"ע (שם סי' כ) שראוי לנהוג כדעה המחמירה בשיעור מקום הנטילה, שכתב שם שיתנה בתחילה שלא מקבל עליו כחובה שמוא פעם אחת לא יהא לו מים כל כך, ושכן ראוי להתנות בכל דבר שאדם רוצה להחמיר על עצמו.

[משנ"ב ס"ק כז]

נראה שהוא כפי להעביר הלכלוך היטב⁽¹⁷⁾. והוא נק לכתחילה ולא לעמוקא⁽¹⁸⁾, וצ"ל בב"ח⁽¹⁹⁾.

(17) ולענין הזמן שבו ישפושף ידיו, במג"א (סי' ח) כתב שראוי לשפושף לאחר שפיכה ראשונה. ובשו"ע הרב (סי' ח) כתב שכשנטל מרביעית ישפושף מיד, וכשנטל פחות מרביעית שאז אינו יכול לשפושף מיד, יעשה כן לאחר שנטל מים שניים על ב' ידיו [ובסידורו (הוצאת קה"ת עמ' תכט) כתב שמטרת השפושף לטהרה יתירה. והוסיף, שלכן נחשב חלק מהנטילה וראוי לברך על הנטילה קודם השפושף שבכך תהיה הברכה עובר לעשיית המצוה, וק' כשלא עשה כן יברך קודם הניגוב. אכן במשנ"ב לעיל (סי' קנח ס"ק מב) כתב שמנהג העולם לברך קודם הניגוב. ובכך החיים (סי' ב) הביא בשם האר"י שיטול כל יד שלוש פעמים רצופות ואח"כ

הלכות נטילת ידים סימן קסב

שאינה צריכה שטיפה ב' פעמים. (מה) אם נגע בהם אחר שלא נטל ידיו בעודן לחות מן המים, צריך לנגבם ולחזור ולטל, שהרי זה טמאם (מו) על-ידי המים שעליהם. לכן צריך לזהר בששפוף מים שלישיית (מו) שהם שניים לחד מהראשונים, (מה) שלא יגע יד בחכמה עד שישפוף גם זה על השנייה, או שישפוף מתחלה על שתייהן כאחד. ואם נטל כל יד מרביעית (מט) אין צריך (ו) לכל זה: ה' מתוך מה שכתבנו תבאר לך, דהא יד נטמא בששפוף חכמה, דקא בנוטל יד אחת ואחר-כך ששפפה בחכמה, אבל אם רצה לטל מתחלה (ג) שתי ידיו כאחת נוטל, דשתייהן נחשבות כיד אחת ואינן מטמאות זו את זו; ואפלו ארבעה או חמשה שהניחו ידיהם זה בצד זה או זה על-גב זה, כיד אחת חשיבי (נא) ואינן מטמאות זו את זו: ו' כנטל שתי ידיו זו לעצמה וזו לעצמה ונמלך (פרש), נתייען) כשנטל המים השניים, והגיע ידיו זו לזו ושפף על שתייהן כאחת, ידיו טמאות, מפני ששפף ידיו זו לזו לקבל המים השניים (נב) נטמאו ידיו בנגיעתם זו לזו, דמים ששפף על-גב יד זו מטמאים מים שעל-גבי חכמה וגם את היד, וכשנטל את השניים לא טהרו את הראשונים כיון שנטמא מחמת חכמה, אלא אדרבה, גם השניים נטמאו בהן, וצריך לנגב ידיו (נג) ולטל שתייהן כאחת. הגה (נד) וכל-שכן לזהר שלא יגע בידו ששפף עליה פעם אחר לידו השני ששפף עליה שתי פעמים (מרכיז פורא אלו דברים): ז (נה) *לאם ששפף ידיו זו בזו, יזהר שלא יגע (נו) חוץ ממקום ששפף בו מים, מפני שהן מטמאות

י' הרי"ש והרא"ש
בפרק ב' דפסח יז
והרמב"ם בפרק יא
מהלכות מקואות
כ' בפרק ב' דזבים
לפירוש התוספתא
הביאה הרא"ש ל' כל
בו בשם הראב"ד

באר היטב

(ו) לכל זה. ואם נגע בהם אחר טמאות, ע"א. כלי שנגב בשוליו ותחוב בו ברוך ודחוק אותו למעלה ורואים המים על ידו, שרי, אעפ"י שהבדל לחת ונגב בו בידיו, לית לן בה, ל"ח. וכתב המ"א: ומ"ש לחש שלאחר שנטל

באר הלכה

פסולים או בשאר מיד דמנקי: * אם ששפף ידיו זו בזו, יזהר וכו'. דע דהרא"ש וסיעתו דסבירא להו דלמעלה מקשרי אצבעות אין מקום טמא כלל, מטייל לא שפף דין זה, רק דתמכר חשש לדעת הרשב"א דסבירא לה דאף בהם אחר שלא נטל ידיו צריך לנגב ולחזור ולטל כראי: (34) (מו) שהם שניים. שהראשונים באים רק להסיר הלכלוך, כנ"ל בסעיף ב: (מה) שלא יגע יד בחכמה. שכתבתי קודם עליה רק מים ראשונים, הלא טמאים הם ומטמאין את ידו הראשונה. ובדעבד אם נגע, (לו) יש אומרים שאין צריך לנגבם, רק נותן אחר-כך מים עליה פעם אחת, דכיון שכתבתי טהורים לגמרי, אף-על-פי שנטמאו מיד האחרת מהני מים השניים לטהרם. (למ) ויש אומרים דגם בזה צריך לנגב כמו בנגע בהם אחר: (מט) אין צריך לכל זה. ורצה לומר, כמו שכתב מקום דאין צריך מים שניים ומתיר תוך לשפפם זה בזה; אבל מכל מקום יש לזהר שלא לגע בהם אחר שלא נטל ידיו, וכנ"ל בסעיף קטן מה. וכתב הח"א"צ, דמכל מקום אם כבר ברוך על נטילת ידים ונזכר, יחזור ויטל ידיו (לט) ולא יברך. (37) (מ) כתבו האחרונים: אם נטל הכלי בידו הלחה נהיגו (מא) ביד הנמין ששפף עליה מתחלה פעם אחת בידו השמאלית, נטמא און הכלי מהמים שיש על ידו, דמים הראשונים טמאים הם, ואם חזר ואחזו בידו השמאלית לטל פעם שניה על הנמין, נטמא ידו על-ידי זה וצריך לנגבם: (38) והעצה לזה, שישטיל רביעית בכת אחת על כל יד יחד, או שישפף מים ראשונים ושניים על כל יד יחד בפני עצמה: ה' (ג) שתי ידיו כאחת. אבל בנטל רק אחת ושפף מטה על השנייה אף שלא נגע בה, ונתבאר מתחלה לטל גם השנייה, אפלו הכי טמא, וכנ"ל בסמן קנט סעיף ו' (מ"א): (נא) ואינן מטמאות זו את זו. ולעיל בסמן קס סעיף יג מבאר דבשעת הדחק אין צריך בזה רביעית לכל אחת, אלא נוטל מרביעית לשנים, מחצי לג' לשלושה ולארבעה, רק אם הספיק לבוא על ידיהם כל שעור הנטילה כראוי: ו' (נב) נטמאו ידיו. דמים הראשונים כשהם פחותים מרביעית טמאים הם ומטמאין זה את זה, וכנ"ל בסעיף ד: (נג) ולטל שתייהן כאחת. הינו, אף מרביעית אחת סגי בזה, וכנ"ל בסעיף ד' וה': (נד) וכל-שכן לזהר וכו'. ומשמע מלשון זה דאף בזה הדין דאם נגע צריך לנגב ולחזור ולטל, וכן כתב הלבוש, ועין לעיל בסעיף קטן מה שיש דעות בפוסקים בזה: ז (נה) אם ששפף וכו'. הינו (מג) אף ששפף עליהם רביעית בכת אחת, או שכבר שפף מים שניים על שתי ידיו, דאין מטמאין זה מזה, מכל מקום אם יגע למעלה ממקום שהגיעו המים שטמאו בנגיעתן: (נו) חוץ ממקום שם. מירי שנטל המים רק עד קשרי אצבעותיו, דיצא ידי נטילה להרבה פוסקים, כמבאר בסמן קסא; ולמעלה משם, אף דאינו חייב לטל שם לנטילת חלין, מכל-מקום מקום טמא הוא ואלתרומה צריך לטל גם שם: (39) ולכן טמא ידו הלחה בנגיעתה שם. אבל אם נטל המים עד חבור קנה היד עם הזויע, אין לחש בהנגיעה למעלה,

שער הציור

(לו) מן משמע מהפרי מגדים, דאף להסגן אברהם שהביא בשם ים של שלמה בסעיף קטן י' להקל בנגע ביד אחת שאין צריך נגוב, כאן מודה, וכן כתב בדרך החיים. והפניתי השקל בסעיף קטן יא סובר דלהסגן אברהם בשם ים של שלמה גם בנגע בהם אחר אין צריך נגוב מרביעית: (לז) מן אברהם בשם ים של שלמה: (למ) וק"א לקמן בסוף סעיף (36) ולבוש וכן מצדד במאמר מרדכי: (לט) דזה הדין גופא שהסכים הסגן אברהם דרביעית לא מהני לאם נגע בהם אחר או ידו השנייה לא ברירא לה, עין בהשגת אדם: (40) וכן בהגרי"ו מוכח דסבירא לה דלדעת הבית יוסף רביעית מהני, ע"ש. ולדברי, מה שסיים המסביר "אין צריך לכל זה" גם אגע בהם אחר קאי ונדלל בהסגן אברהם בסעיף קטן יא, ומה שכתב בסעיף ז "אם ששפף" וכו' רק אפנים שניים קאי ולא אפס נטל מרביעית מים, וצריך עיון למעשה: (מ) מן אברהם ורש"א: (מא) וראיתי בפתח חשוכה שכתב שלכתחלה יזהר שיהא און הכלי נגוב לכלי נגוב, שזאם הוא לה, אם-כן כשנטל ידו אחת נטמא המים שעל הכלי, וכשחזר ונטל ידו שניה נטל חשוכה נטל חשוכה נטל חשוכה, וכן כתב בספר שלחן שלמה, ומשמע מלשונם ששפפם ראשונה כשנטל הכלי בידו יזהר שיהיה און הכלי נגוב, דאי לא הכי תשמא תוך על-ידי היד. ובאמת משמע מאחרונים הנפסדית השקל בס"ק י' והגרי"ו דל-ידיה לא נטמא המים, דהני כמו שנגע בידו בפנים שפפלי שלא בשעת נטילה: (40) דמבאר לעיל בסמן קס סעיף יא דלא נפסלו המים על-ידיה, והקא נמי הרי אותה היד לא נטל צידן, וכן משמע מלחם-חמדות המובא שם מן אברהם. וזהו שכתבנו בדיוק במשנה בירורה ששפף עליה מתחלה" וכו', דיו בבר שעת נטילה היא, ויש עליה מים טמאים משפפה ראשונה שיהיה פחות מרביעית: (מג) מן אברהם:

